

Inleiding op het themanummer over Lesson Study

C.J.M. Suhre en E. Struyf

Samenvatting In Nederland en Vlaanderen werken leraren op veel scholen in groeiende mate in teamverband samen aan hun professionalisering. Een belangrijke aanjager voor deze ontwikkeling vormt de introductie in Nederland en Vlaanderen van Lesson Study, een van oorsprong Japanse actie-onderzoek gerichte methodiek voor de optimalisering van lessen in diverse vormen van onderwijs, van primair tot en met hoger onderwijs. Inmiddels wordt er in Nederland en Vlaanderen door onderzoekers veel onderzoek gedaan naar de manier waarop Lesson Study in de onderwijspraktijk wordt uitgevoerd en hoe het kan helpen de professionaliteit van leraren te verbeteren. In dit themanummer hebben we vijf artikelen verzameld van recent uitgevoerd onderzoek die een indruk geven van de toepasbaarheid en mogelijke effectiviteit van Lesson Study in diverse contexten. De vijf studies in dit themanummer leveren behalve aanwijzingen over de bruikbaarheid van Lesson Study voor docentprofessionalisering ook aanwijzingen op voor verbeteringen in de opzet van Lesson Study projecten.

Artikelgeschiedenis

Ontvangen: 10 oktober 2024

Ontvangen in gereviseerde vorm:
7 november 2024

Geaccepteerd:

14 november 2024

Online: 6 december 2024

Contactpersoon

Cor Suhre,
c.j.m.suhre@rug.nl

Copyright

© Author(s); licensed under
Creative Commons Attribution
4.0. This allows for unrestricted
use, as long as the author(s) and
source are credited.

Financiering onderzoek

-

Belangen

-

177

PEDAGOGISCHE
STUDIËN

[https://doi.org/10.59302/](https://doi.org/10.59302/mqxdas72)

[mqxdas72](https://doi.org/10.59302/mqxdas72)

2024 (101) 177-183

2024 (101) 177-183

Kernwoorden Lesson Study, lerarenopleiding, docentprofessionalisering

In Nederland en Vlaanderen werken leraren op veel scholen in groeiende mate in teamverband samen aan hun professionalisering. Een belangrijke aanjager voor deze ontwikkeling vormt de introductie in Nederland en Vlaanderen van Lesson Study, een van oorsprong Japanse actie-onderzoek gerichte methodiek voor de optimalisering van lessen in diverse vormen van onderwijs, van primair tot en met hoger onderwijs (zie Schipper, 2019; p. 207-209).

In een traditionele Lesson Study zoekt een team leraren op systematisch wijze naar oplossingen voor een probleem dat het lesgeven belemmert door lessen op alternatieve manieren gestalte te geven en bevindingen over de effectiviteit daarvan met elkaar te evalueren (Lewis & Tsuchida, 1998). Vaak gaat het hierbij om problemen van algemeen didactische aard die opgelost kunnen worden door bijvoorbeeld een andere lesindeling of keuze van andere lesmaterialen of werkvormen. Zoals uit een inventarisatie studie van De Vries, Roorda en van Veen (2017) blijkt zijn er door de jaren heen verschillende varianten van Lesson Study ontstaan. Een belangrijke te vermelden variant is de zogenoemde Learning Study. In deze variant van een Lesson Study zoeken leraren vakdidactische oplossingen voor leerproblemen van leerlingen in een specifiek schoolvak aan de hand van een expliciete leertheorie (cf. Pang & Ling). In zo'n studie onderzoeken leraren bijvoorbeeld waarom een bepaald leerdoel voor leerlingen een struikelblok vormt en ontwerpen ze vervolgens lessen waarin ze door steunvragen en variatie in presentatie van leerstof diepgaander inzicht willen krijgen in wat leerlingen wel en niet begrijpen en hoe ze leerlingen door middel van aanvullende instructie kunnen ondersteunen. De kracht van een Lesson Study zit vooral in het samenwerken en het met elkaar evalueren van de ervaringen met de lesontwerpen en de toegepaste werkvormen. Deze evaluatie gebeurt op basis van lesobservaties en gesprekken met leerlingen. Leraren werken op deze manier gelijktijdig aan onderwijsverbetering en doen tevens ervaring op met een systematische onderzoeksmethode om de eigen lespraktijk te evalueren en verbeteren.

Uit meta-onderzoek naar de context en doelstellingen van nationale en internationale studies over uitgevoerde Lesson Studies blijkt dat meer dan de helft van de Lesson Studies is uitgevoerd bij de schoolvakken rekenen en wiskunde. In het merendeel van deze meeste studies wordt ingezoomd op de opbrengsten. In een derde van de studies wordt ingezoomd op het uitvoeringsproces of op belangrijke belemmerende of bevorderende factoren inzake de uitvoering (De Vries, Roorda & van Veen, 2017). De opbrengsten van deelname aan een Lesson Study worden doorgaans bepaald op basis van rapportages van de deelnemende leraren worden doorgaans gebaseerd op de rapportages van de deelnemers (cf. Schipper, 2017). Of het hierbij gaat om structurele en duurzame veranderingen in onderwijsgedrag valt echter zelden objectief vast te stellen door het ontbreken van metingen.

Over de voorwaarden om Lesson Study als een duurzaam instrument voor docentprofessionalisering in scholen toe te passen bestaat daarnaast nog weinig duidelijkheid. Wolthuis (2021) concludeert hierover op basis van haar onderzoek naar Lesson Study als middel voor de professionalisering van leraren dat op veel scholen de schoolorganisatie het initiëren en continueren van Lesson Studies (nog) in de weg staat.

De methodiek van een Lesson Study leent zich niet alleen voor het bestuderen en verbeteren van de lessen van leraren, maar ook voor het zoeken en bestuderen van mogelijkheden om verbeteringen binnen scholen op mesoniveau tot stand te brengen of zelfs voor het zoeken naar verbeteringen in samenwerking tussen opleidingen, bijvoorbeeld bij het samen opleiden in de school door een opleidingsinstelling en scholen waar leraren in opleiding stageactiviteiten vervullen.

Inmiddels wordt er in Nederland en Vlaanderen door onderzoekers veel onderzoek gedaan naar de manier waarop Lesson Study in de onderwijspraktijk wordt uitgevoerd en hoe het kan helpen de professionaliteit van leraren verbeteren. In dit themanummer hebben we vijf artikelen verzameld van recent uitgevoerd onderzoek die een indruk geven van de toepasbaarheid en mogelijke effectiviteit van Lesson Study in diverse contexten.

179

Ter inleiding op de vijf artikelen volgt hier een beknopte indruk van het doel en de opzet van de studies:

PEDAGOGISCHE STUDIËN

<https://doi.org/10.59302/mqxdas72>

In het eerste artikel rapporteren de Haan en haar collega's over een Learning Study-module die is ontwikkeld om de vakdidactische kennis van wiskunde van leraren in opleiding te versterken. De module richt zich op drie aspecten van vakdidactische kennis: de wiskundige kennis van de leraren in opleiding zelf, de kennis over hoe leerlingen wiskunde leren en kennis over hoe wiskunde het beste onderwezen kan worden. In deze studie wordt de werkzaamheid van de verschillende onderdelen van de module onderzocht, in relatie tot de ontwikkeling van de vakdidactische kennis op de hierboven genoemde drie aspecten. De studie is uitgevoerd met twee teams van leraren in opleiding. Elk team onderzocht eerst welke voorkennis belangrijk is voor een bepaald wiskundig onderwerp en testte vervolgens wat leerlingen hiervan begrepen. Op basis van deze bevindingen werd een les ontworpen, die meerdere keren werd uitgevoerd en aangepast na observatie en reflectie. Uit het onderzoek blijkt dat het analyseren van de door de leerlingen gemaakte testen en het observeren van en reflecteren op lessen het meest bijdraagt aan de ontwikkeling van kennis over hoe leerlingen denken en hoe wiskunde onderwezen kan worden. Het reflecteren op misconcepties, zowel van henzelf als van de leerlingen, draagt vooral bij aan

[Inleiding op het themanummer over Lesson Study](#)

C.J.M. Suhre en E. Struyf

het verdiepen van de eigen wiskundige kennis. De studie wijst ook uit dat de Learning Study-module verder verbeterd kan worden, vooral bij het vaststellen van welke kennis essentieel is voor het begrijpen van een onderwerp, en bij het vertalen van analyses naar effectieve lesontwerpen. Meer voorbeeldmatige begeleiding bij deze aspecten lijkt hierbij belangrijk.

In het volgende artikel richten Van Beuningen e.a. zich op de implementatie van een formatieve assessment praktijk. In hun onderzoek gaan ze na of een Lesson Study onder begeleiding van een procesbegeleider een geschikte vorm kan zijn om leraren te ondersteunen in de vormgeving van een functioneel meertalige assessmentpraktijk (d.w.z. een toetsvorm met een leerfunctie waarin leerlingen ook gebruik kunnen maken van andere talen dan of naast het Nederlands). De auteurs gingen op vijf basisscholen na in hoeverre deelnemende leraren erin slaagden hun assessmentpraktijk te veranderen bij het vak rekenen en of de deelnemers de Lesson Study methodiek daarbij als behulpzaam ervoeren. De onderzoeksopzet bestond uit twee fasen. In de eerste fase kwamen alle deelnemers (leraren en procesbegeleiders) vier keer bijeen om zich te verdiepen in de rol van meertaligheid in toetsing en in de vraag hoe concreet (meer) recht gedaan kan worden aan de competenties van meertalige leerlingen, bijvoorbeeld door in toetsen in te spelen op hun thuistaal. In de tweede fase gingen de leraren op hun school in de vorm van een Lesson Study aan de slag met de uitwerking van een meertalig assessment voor de eigen praktijk. De resultaten van dit onderzoek laten zien dat deelnemers Lesson Study een waardevolle aanpak vonden voor het leren over en ontwikkelen van functioneel meertalige assessments. Bovendien lukte het de deelnemende scholen hun toetspraktijk te veranderen. Alle deelnemers maakten in de nieuw ontwikkelde toetspraktijken ruimte voor de thuistalen van leerlingen. Ook voegden de meeste scholen een formatieve component toe aan hun toetspraktijk (*assessment for learning*). Voor de meeste scholen bleek optimale integratie van beide ingrediënten (d.w.z. *assessment for learning* via de thuistaal) nog een brug te ver. Van Beuningen e.a. concluderen dat om dit te bereiken een meer intensief en een langer durend traject nodig zal zijn.

De studie van Barbier en haar collega's richt zich op het verbeteren van het onderwijs aan cognitief begaafde leerlingen. Zij hebben in hun studie Dudley's Research Lesson Study (RLS) aanpak toegepast om de houding en vaardigheid van leraren te ontwikkelen om passend onderwijs aan te kunnen bieden aan cognitief begaafde leerlingen. De RLS-aanpak bestaat uit drie wekelijkse cycli waarin samen een ontwerp van les wordt gemaakt, gevolgd door observaties van de les en interviews met leerlingen. Na een workshop om leraren bekend te maken met de werkwijze van een RLS hebben op zes scholen leerkrachtenteams in drie achtereenvolgende perioden van een maand een RLS uitgevoerd. De

180

PEDAGOGISCHE
STUDIËN

[https://doi.](https://doi.org/10.59302/mqxds72)

[org/10.59302/](https://doi.org/10.59302/mqxds72)

[mqxds72](https://doi.org/10.59302/mqxds72)

onderzoekers zijn vervolgens aan de hand van interviews bij de deelnemers nagegaan hoe hun denken over onderwijs aan cognitief sterke leerlingen is veranderd en wat ze uit de RLS-sessies hebben geleerd. Uit de interviews komt naar voren dat leraren meer inzicht hebben verkregen in manieren om aan te sluiten bij de interesses van hun leerlingen, zich beter in staat voelen om cognitief sterke leerling sneller door de leerstof te loodsen, verrijkte leerstof aan te bieden en deze leerlingen meer autonomie en verantwoordelijkheid te geven.

Uffen en collega's belichten in hun studie de efficiëntie van het uitvoeringsproces. Zij gaan in hun artikel in op de relatie tussen de wijze waarop een Lesson Study-cyclus wordt uitgevoerd en de uiteindelijke leeropbrengst van de Lesson Study. Bij vijf teams in het vmbo evalueerden zij in hoeverre de leraren gedurende een Lesson Study-cyclus erin slagen om onderzoeksactiviteiten steeds goed aan te laten sluiten bij het oorspronkelijk overeengekomen doel van de cyclus, waarbij het door hen gekozen onderzoeksonderwerp consistent de leidraad vormt. Zij onderzochten verder of deze inhoudelijke afstemming verband houdt met de ervaren leeropbrengsten door de leraren. De onderzoekers hebben audio-opnames van Lesson Study-bijeenkomsten geanalyseerd om vast te stellen in hoeverre de gekozen inhoud en opzet van de ontworpen les, de uitvoering ervan en de evaluatie en reflectie op de bevindingen over de uitgevoerde les correspondeerden met het oorspronkelijke doel van de Lesson Study. Uit hun onderzoek blijkt dat het gezinszins vanzelfsprekend is dat teams consistent hun oorspronkelijk bepaalde doel als uitgangspunt blijven nemen in de opeenvolgende fasen van de cyclus. Hun onderzoek geeft een voorzichtige indicatie dat de ervaren leeropbrengsten groter zijn wanneer er meer inhoudelijke afstemming is tussen de onderzoeksactiviteiten van de cyclus. De onderzoekers doen naar aanleiding van hun bevindingen aanbevelingen om de inhoudelijke afstemming tijdens een Lesson Study-cyclus te verbeteren.

Duijzer en Peltenburg gaan in hun studie in op de bruikbaarheid van Lesson Study om het opleiden van studenten in twee gescheiden werelden, de opleidingsinstelling en de stageschool, met elkaar te verbinden. Zij onderzochten in hoeverre Lesson Study te gebruiken is om het praktisch handelen van studenten in de stage te ondersteunen en te verbinden met de vakinhoudelijke en (vak)didactische kennis die in de opleiding wordt aangeboden. In een exploratief onderzoek hebben zij via twee Lesson Study projecten in een stageschool onderzocht welke gelegenheid de Lesson Study projecten in verschillende fasen boden om relevante kennis en vaardigheden te ontwikkelen. Data werden verzameld via observaties, interviews en documenten. De resultaten uit deze studie laten zien dat Lesson Study inderdaad een middel is dat te gebruiken is om studenten in verschillende fasen van een Lesson Study

project in staat te stellen hun kennis over vakdidactiek te verbinden met hun praktijkervaringen. De conclusie uit dit onderzoek is dat Lesson Study een geschikt middel is om het leren in de opleidingsinstelling en het praktijkleren in de stageschool op elkaar af te stemmen. Lesson Study kan hierdoor tevens de samenwerking tussen opleiders in de opleidingsinstelling en de praktijksetting verder versterken.

De vijf studies in dit themanummer leveren behalve aanwijzingen over de bruikbaarheid van Lesson Study voor docentprofessionalisering ook aanwijzingen op over de verbeteringen in de opzet van Lesson Study projecten. Zo laten de studies onder meer zien dat met name aandacht aan de uitwerking van de probleemstelling in duidelijk geformuleerde onderzoeksdoelen en een consistent uitgevoerde onderzoeksopzet bepalend zijn voor de opbrengsten die leraren ervaren wanneer ze participeren in een Lesson Study project. Dit onderstreept het belang van projecten waarin praktijkbeoefenaars onder (vak) inhoudelijk deskundige begeleiding met onderzoekers samenwerken aan het oplossen van praktijkproblemen.

Literatuur

- De Vries, S., Roorda, G., & van Veen, K. (2017). *Lesson Study: Effectief en bruikbaar in het Nederlandse onderwijs?* Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek. <https://www.leraar24.nl/beter-lesgeven-met-lesson-study/>
- Lewis, C., & Tsuchida, I. (1998). A lesson is like a swiftly flowing river: Research lessons and the improvement of Japanese education. *American Educator*, (Winter), 14–17, 50–52.
- Pang, M.F., Ling, L.M. (2012). Learning study: helping teachers to use theory, develop professionally, and produce new knowledge to be shared. *Instructional Science*, 40, 589–606. <https://doi.org/10.1007/s11251-011-9191-4>
- Schipper, T. M. (2019). *Teacher professional learning through Lesson Study: an examination of Lesson Study in relation to adaptive teaching competence, teacher self-efficacy, and the school context*. [Thesis fully internal (DIV), University of Groningen]. Rijksuniversiteit Groningen. <https://doi.org/10.33612/diss.98636764>
- Wolthuis, F. (2021). *Professional development in practice: exploring how lesson study unfolds in schools through the lens of organizational routines*. [Thesis fully internal (DIV), University of Groningen]. University of Groningen. <https://doi.org/10.33612/diss.192491581>

182

PEDAGOGISCHE
STUDIËN

<https://doi.org/10.59302/maxdas72>

Auteurs

Cor Suhre is senior onderzoeker aan de Lerarenopleiding van de Rijksuniversiteit Groningen.

Elke Struyf is hoogleraar onderwijswetenschappen aan de Antwerp School of Education (ASoE).

Correspondentie-adres: Cor Suhre, Faculteit Gedrags- & Maatschappijwetenschappen

Lerarenopleiding, Grote Kruisstraat 2/1, 9712 TS Groningen.

E-mail: c.j.m.suhre@rug.nl

Abstract

In Nederland en Vlaanderen werken leraren op veel scholen in groeiende mate in teamverband samen aan hun professionalisering. Een belangrijke aanjager voor deze ontwikkeling vormt de introductie in Nederland en Vlaanderen van Lesson Study, een van oorsprong Japanse actie-onderzoek gerichte methodiek voor de optimalisering van lessen in diverse vormen van onderwijs, van primair tot en met hoger onderwijs. Inmiddels wordt er in Nederland en Vlaanderen door onderzoekers veel onderzoek gedaan naar de manier waarop Lesson Study in de onderwijspraktijk wordt uitgevoerd en hoe het kan helpen de professionaliteit van leraren te verbeteren. In dit themanummer hebben we vijf artikelen verzameld van recent uitgevoerd onderzoek die een indruk geven van de toepasbaarheid en mogelijke effectiviteit van Lesson Study in diverse contexten. De vijf studies in dit themanummer leveren behalve aanwijzingen over de bruikbaarheid van Lesson Study voor docentprofessionalisering ook aanwijzingen op over de verbeteringen in de opzet van Lesson Study projecten.

In the Netherlands and Flanders, teachers at many schools increasingly work together in teams on their professionalization. An important driver for this development is the introduction in the Netherlands and Flanders of Lesson Study, an action research-oriented methodology originally oriented towards Japanese for the optimization of lessons in various forms of education, from primary to higher education. In the meantime, researchers in the Netherlands and Flanders are conducting a great deal of research into the way in which Lesson Study is implemented in educational practice and how it can help improve the professionalism of teachers. In this thematic issue, we have collected five articles from recently conducted research that give an impression of the applicability and possible effectiveness of Lesson Study in various contexts. In addition to providing indications about the usability of Lesson Study for teacher professionalization, the five studies in this thematic issue also provide indications about improvements in the design of Lesson Study projects.

keywords Lesson Study, teacher education, teacher professional development

[Inleiding op het themanummer over Lesson Study](#)

C.J.M. Suhre en E. Struyf